

NOVÁ KONCEPCE STUDIA SPOLEČENSKÝCH VĚD NA FAKULTĚ STAVEBNÍ ČVUT

V. Vaníček

ČVUT - Fakulta stavební, Katedra společenských věd,

Thákurova 7, Praha 6 - Dejvice

Anotace:

Katedra sociálních věd byla na Stavební fakultě ČVUT založena v r. 1990. Od začátku nabízela širokou škálu přednášek ze sociálních věd a zajistila povinné předměty z ekonomie a historie inženýrství a technologie. Nyní začíná katedra realizovat koncepci intenzivnějších a specializovanějších aktivit. Základní přednášky jsou z ekonomie, úvodu do psychologie a z práva.

Summary:

Department of Social Sciences Was founded at the Faculty of Civil Engineering in 1990. At the beginning it dealt wide range of lectures from various social sciences and gained compulsory lectures on economics and history of engineering and technology (common 4 credits). Now this department starts realizing the conception of more intensive and more specialize activity to expand compulsory credits in the near future (mostly in the programme of "STS" - Science, Technology, Society). The basic lectures were on economics, introduction in psychology, STS and lectures on law. There will be both voluntary courses on general economics, psychology and law and subjects corresponding with STS (cultural, economical, political, historical, ethical, esthetical aspects of "Environment" in relation to civil engineering).

Klíčová slova:

Učební plán, společenské vědy, tržní vztahy, stavebnictví

Key words:

Curriculum, social sciences, market economy, built engineering

1. Problematika první etapy vývoje katedry (1990 - 92)

Podobně jako v případě asi většiny humanitních pracovišť na vysokých školách technického typu, vznikla katedra společenských věd i na Stavební fakultě ČVUT (založena k 1. 8. 1990) v prostorách bývalého kabinetu marxismu-leninismu a vzdor konkursnímu řízení trochu v jeho stínu. Snahou katedry bylo přesvědčit vedení fakulty i studentskou veřejnost o užitečnosti společenských věd pro budoucí techniky. Nabídka přednášek směřovala do široké sféry do té doby spíše omezených a cenzurovaných témat z oblasti ekonomické teorie, lidských práv, psychologie, filosofie a historie.

Katedra dokázala studenty zaujmout a profilovala se především ve všeobecně kulturním a teoreticky ekonomickém směru. I když tehdejší pojetí výuky lze již pokládat za překonané, její různorodost a expanzivita prověřovala možnosti uplatnění společenských věd ještě před současným zhoršením vnějších finančních podmínek. Dobový zájem o žhavá témata postupně klesal spolu s proměnami společnosti a začala se ukazovat potřeba konkrétní specializace vyučovaných disciplin. Zároveň se u studentů i části kateder zodpovědných za výchovu dílčích specializací překvapivě objevil zájem o předměty zdánlivě zcela okrajové, jako např. o rétoriku. Ačkoli personální obsazení katedry (celkem 13 míst) bylo dobré a katedra hojně využívala externích spolupracovníků, nepodařilo se získat pro většinu společenských věd zastoupení v povinné výuce fakulty. Do povinných předmětů se dostala jen ekonomická teorie (2+1, zk, pod názvem Národní hospodářství) a předmět Dějiny věd a techniky (1+0, z), jenž měl v podstatě odlehčit poměrně náročný první ročník. Rozvoj humanitních oborů se ubíral spíše extenzívně v širokém "vějíří" volitelných předmětů, o které projevovali studenti značný zájem.

Katedra sice od počátku poukazovala na nutnost zvýšit podíl humanitních předmětů na celkové výuce podle západních vzorů (mezi 8 % - 12 %), nedokázala však vedení fakulty předložit dosti přesvědčivou koncepci jejich systémového a specializovaného zaměření. Prosté přeřazení obecně informačních kursů z práva, sociologie či filosofie do rozvrhů ani nemohlo být v konkurenci odborných požadavků kateder průchodné. Idea humanizace studia na technické universitě nebyla blíže propracována a jevila se spíše jako záležitost vlastního zájmu studentů. Ten byl však usměrněn v rámci studijních plánů dílčích studijních oborů fakulty (od druhého ročníku) určením 4 dalších kreditů ve studijním plánu pro volitelné předměty z nabídky Katedry společenských věd (celkem tedy je pro posluchače povinných 8 kreditů z oblasti společenských věd). Studenti si však mohou zapsat nepovinně další kursy.

2. Obrat k nové koncepci - působení trhu, demokracie a problémů jedince

Vyhraněný rezortismus, jemuž byla podřízena strukturální přestavba ČVUT v 50. letech a který nakonec odpovídal podmínkám totalitního státu s plánovaným hospodářstvím a monopolizovanou výrobou, se teprve postupně dostává do rozporu s měnící se společenskou realitou. Do popředí vystupují nové zájmy a potřeby absolventů, firem, státu či orgánů samosprávy. Dominující silou se stává tlak trhu, ale zároveň se objevují stoupající požadavky týkající se celkové výbavy inženýrů pro působení v náročnější demokratické společnosti.

Katedra reaguje na tyto impulsy s patřičným předstihem. V oblasti výuky ekonomie se prosadila nejen nová díkce, ale i obsah výkladu orientovaného na tržní vztahy, podnikání firem, moderní makroekonomii a mikroekonomii. Perspektivním způsobem se vyvíjela nepovinná výuka práva, která se zaměřila jak na stavební legislativu, tak na otázky obchodně podnikatelského práva. K

těmto předmětům napsali členové katedry skripta, o které se projevoval značný zájem i na dalších českých a slovenských vysokých školách.

Zavedení oboru inženýrství životního prostředí na stavební fakultě nutně zvýrazňuje i zatím ve studiu opomíjenou etickou a kulturní složku výchovy inženýra. Abstrakce problémů stavebnictví vede k otázkám společenských předpokladů a souvislostí stavby a technologií ve vztahu k člověku vůbec. Legislativní normy nyní uvádějí nejen nutnost ekologických rozborů při nových stavbách a zaváděných tchnologiích, ale i konsensus veřejnosti, který souvisí i s dalšími psychologickými, kulturně historickými, sociálními a politickými okolnostmi. Etika, estetika, historie, filosofie, sociologie, politologie, psychologie a rétorika tím dostávají nové konkrétní vazby s inženýrskou praxí, podobně jako ekonomie či právo. Katedra společenských věd při mapování této problematiky navázala spolupráci s Katedrou inženýrské informatiky a zorganizovala spolu s ní v rámci evropské nadace Tempus mezinárodní seminář věnovaný výuce oboru Technology Assessment.

Školní rok 1993 - 94 přináší koncepční i personální změny zahajující obrat novým směrem. Nepůjde jen o inovaci, ale o náročný kreativní trend, jenž však je zároveň negativně limitován stagnující finanční situací vysokých škol v současné době.

3. Východiska a cíle pedagogické činnosti

Nové pojetí humanizace technického studia na Fakultě stavební směřuje jak k rozvoji kulturní, tvořivé a vyrovnané osobnosti inženýra, tak i k jeho praktické připravenosti prosadit se v podmínkách demokratické a tržní společnosti. Humanitní vzdělanost zde není pojímána jen jako záležitost osobních zálib, ale především odborné kvalifikace a rozhledu i v netechnických disciplínách.

Předpokladem přínosu společenských věd je jejich vhodná konkretizace do předmětů a provázanost těchto předmětů s další výukou jak humanitních tak i technických disciplín. Konkrétní struktura zapojení společenských věd může mít několik variant, závislých na zařazení povinných předmětů a na počtu hodin v rozvrhu studia. Ideální by byla vícestupňovitost, která může být realizována např. v rámci tzv. studijních specializovaných modulů. Pro nejbližší zimní semestr však nelze počítat se změnou již nevyhovujícího stavu, a proto koncepce výuky klade velký důraz na kombinaci povinných a volitelných předmětů.

Výchozím bodem struktury výuky nejen z hlediska humanitních věd je založení předmětu Psychologický úvod do studia, jenž bude zařazen do prvního semestru. Nepůjde zde o nudnou pedagogickou teorii, nýbrž o skutečné uvedení začínajících studentů do samostatného a tvořivého myšlení na vysokoškolské úrovni. Na tento předmět (zařazen experimentálně jako

nepovinný, bez kreditového vybavení) by z volitelných kursů navazoval některý z psychologických předmětů (prohloubení konkrétních otázek, např. komunikace, asertivity ap.).

V prvním ročníku je rovněž zařazen nově koncipovaný kurs Základy ekonomické teorie (přednáška a cvičení), jenž studentům otevře celý komplex ekonomického myšlení, základních pojmů a souvislostí. Na něj navazuje jednak studium směru ekonomika a podnikání ve stavebnictví (na němž se Katedra společenských věd podílí řadou dalších povinných předmětů), jednak volitelné ekonomicko-teoretické přednášky.

Východiskem ke studiu kulturních a etických souvislostí inženýrské praxe je předmět Technologie a společnost, velmi oceňovaný a podporovaný na západních technických univerzitách (STS, Technology Assessment). Jeho zavedení u nás je spojeno s projednáním a schválením návrhů výuky na sympoziu v Budapešti (projekt Tempus). Budapešťské zasedání doporučilo rozšířit počet hodin (oproti 1+0) a zařazení tohoto oboru do vyšších ročníků, kdy by se již studenti mohli sami aktivněji zapojit do jeho problematiky. Tento úkol je nyní řešen účelnou profilací předmětů filosoficko-historického typu. Studenti mohou navázat studiem základů etiky, seznámit se s historickými a estetickými hodnotami životního prostředí, s prací s veřejností.

Další navazující oblastí studia společenských věd je právní vzdělání, které je nyní ve stadiu diskuse. Pro některé obory je zatím povinná stavební legislativa. Tento základní předpoklad stavební činnosti by měl být rozšířen jednak o předmět obchodně podnikatelské právo, jednak o nepovinné předměty doplňující právní kulturu v širším kontextu.

Stále početná je nabídka nepovinných předmětů v rámci volitelných kreditů. Počítá se s prohlubováním jejich orientace na konkrétní problémy stavebnictví, podnikání a životního prostředí. Studenti při jejich volbě mohou uplatnit své osobní zájmy, zároveň však jsou v rozvrhu uváděny i jako doporučené ze strany specializovaných oborů a kateder pro vyšší ročníky studia (např. ekonomika a podnikání, plánování sídel a regionů, systémové inženýrství, inženýrství životního prostředí).

Jako každá reforma, ani přeměna studia společenských věd na školách technického směru nemůže být krátkodobou záležitostí. Vyžádá si postupné formování předmětů a jejich optimální zakomponování do studia. Je např. třeba vyrovnávat se s modernizací studia na Fakultě stavební (dnes již zde existuje 10 studijních směrů s vlastním studijním programem a dalšími profesními moduly) a prokázat prospěšnost humanitního vzdělání i pro její absolventy. Zároveň je potřebné spojit pedagogické působení se specializovanou vědeckou prací, např. formou řešení tzv. případových studií, a podporovat vlastní interdisciplinární výzkum. Cílem by mělo být organické

propojení technických a humanitních oborů, vycházející z domácích potřeb a tradic, ale srovnatelné se západoevropským standardem.

4. Závěr

Symposium pořádané VŠZ bylo příležitostí pro krátké zamyšlení nad posláním a metodami uplatnění společenských věd na Fakultě stavební. Jak je zřejmé, cesta k nové koncepci činnosti katedry byla teprve nastoupena, mnohé se teprve osvětluje a nové zkušenosti bude teprve třeba vyhodnocovat. Jsem přesvědčen, že k předpokladům úspěšné práce by měla patřit pravidelná kolegiální výměna teoretických a praktických zkušeností mezi našimi a zahraničními vysokými školami odpovídajícího typu.

Příloha

Přehled oborů a předmětů Katedry společenských věd FSv ČVUT

(bez uvedení specializovaných kursů v rámci jednotlivých studijních oborů a profesních modulů)

A. Předměty v rámci základního kmene (1. ročník)

Povinné

Technologie a společnost

Základy ekonomické teorie

Nepovinné

Psychologický úvod do studia

B. Volitelné předměty

Ekonomie

Základy makroekonomie

Základy mikroekonomie

Světová ekonomika

Ekonomika územně samosprávných celků

Speciální seminář k učebnici Economics

Etika a estetika

Úvod do etiky

Etika inženýrské práce

Estetika

Proměny křesťanství a vývoj etiky

Společenská, kulturní a etická dimenze životního prostředí

Filosofie

Antická filosofie

Dějiny filosofie

Filosofie 20. století

Filosofické teorie a architektonické slohy

Masarykova filosofie

Historie a politologie

Dějiny českých zemí ve vztahu k architektuře, stavitelství a životnímu prostředí

Dějiny evropské integrace

Dějiny mezinárodních vztahů

Dějiny věd a techniky

Proměny české státnosti

Totalitarismus a demokracie

Právo

Legislativa ve stavebnictví

Legislativa životního prostředí

Obchodní a podnikatelské právo ve stavebnictví

Úvod do lidských práv

Úvod do práva

Psychologie

Úvod do psychologie

Sociální psychologie

Psychologie podnikatele

Základy mluveného projevu a rétorika

Sociologie

Základy sociologie

Sociologie města a bydlení

Sociologie práce a podniku

Sociologie řízení

Sociologie města a bydlení